

הכתוב לחכמי, ובוזה יומתק תירוצ' התו'. ובהכי ניתא נמי לענין קצירה ב"ט, דודאי אי אפשר שיתיר הכתוב בהדיא קצירה בחג כיון שנאסר בעל פה למשה, אע"ג שאין לוקין על הקצירה, והדברים עתיקים בענין זה.

ואולם ראיתי בירושלמי פ"א דביצה [הל' י'] : תני אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין, הבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל, ובי"ט סופג את הארבעי, אלמא דחשיב דאורייתא ממש ולוקין. ולבסוף מסיק שם, דהוא פלוגתא דתנאי ואמוראי יע"ש באריכו'. ויעויין בתו' ביצה דף ג' ד"ה גזרה וכו'. ובספרי מרכבת המשנה פ"א מהי"ט ה"ד הארכתני בביאור דברי הרב המגיד, והעליתי שם דעת המיי' דאפי' באפי' ובישול לא אמרינן מתוך, אלא בהוצאה והבערה גרידא דכתיב בהו ביום השבת. והאופה מי"ט לחול הוא פלוגתא דאמוראי, ובפסחים דמ"ח מסיק דהוא נמי פלוגתא דתנאי ר"א ור' יהושע. ודחה: עד כאן לא אמר ר' יהושע התם דלא אמרינן הואיל, אלא דאיכא חדא דלא חזי' לדידי' ולא לאורחי', אבל הכא דחזי' מיהות לאורחי' אמרינן הואיל. ולפ"ז בקצירת השדה דה"ל טבל, אליבא דר"א התם דקאמר: דמה דלדידי' לא חזי לא אמרינן הואיל, ודאי דלקה מדאורייתא בקוצר השדה כלה. וכן בטמא שקצר, דאיכא חדא של תרומה דלא חזי לי' ולא מידי, ולא לאורחין, לוקה מדאורייתא. ושפיר י"ל דהנהו תנאי דבמס' חגיגה שפיר ילפי מקראי, כיון דקרא סתם כתיב: ובקצרכם דמשמע אפי' טמא הקוצר השדה כלה, דמשמע בכל אופן שרי כמו בחול, והרי בי"ט יש אופנים דאסור, ושפיר פריך: איזה חג שאתה קורא וקוצר, א"ב בסמוך לחשכה שכתבו התו' [פסחים מו, ב ד"ה רבה] דלא שייך הואיל, וכן מסקנת המג"א [סי' תקכ"ז]. וא"כ פשטא דקרא: ובקצרכם [וגו'] לא תכלה פאת שדך [ויקרא כג, כב] היינו מי"ט לחול, ואפי' סמוך לחשכה. הכ"ד שבמ"ה

סימן כג

שאלה. על דבר קריאת מגדול בשבת ור"ח, שלא ערב לך טעמי' הנזכרים במגן אברהם [סי' קפ"ט ס"ק א']. שבת וחדש קרא מקרא¹ ומלך גדול ומלך קטן. אני אמרתי בזה טעם מספיק, דבהדיא תנו בשבת [קטו, א] ר"פ כל כתבי הקדש מצילין מפני הדליקה בין שקורין

1. טעם זה מובא רק בעטרת זקנים שם.

במה הצד. ורבנן פליגי, דלענין פוסל בביאתו לא שייך למיליף מחלל שהוא איסורי כהונה, אפי' במה הצד. משא"כ בנדון דידן למיליף דכ"ג מחלל אלמנה מזרעו ועמוני ומואבי, דגם הנלמד הוא איסור כהונה, שפיר ילפינן לכ"ע וכמ"ש התו' יבמות דט"ו, ודלא כמ"ש תו' קידושין דע"ח ע"א בד"ה ור' יהודה. ואפי' לפמ"ש התו' בד"ה ור' יהודה, דרבנן ס"ל דלא שייך צד השוה הואיל שבת חלל מותרת לבא בקהל, ובת מצרי אסורה לבא בקהל, ולא שייך הצד השוה כיון שאין פיסול הבנות שוה. (משא"כ בנדון דידן, דזרע אלמנה ונבעלת לעמוני ומואבי תרווייהו כשרי' לבא בקהל). וגם לפי תירוצ' השני שבתו, דכיון דבת חלל יצירתו בעברה, ובת מצרי שהוא פוסל לבא בקהל וליכא יצירת עברה, ואין כאן שום דבר שוה. משא"כ בנדון דידן, דתרווייהו זרע אלמנה ואשת עמוני אינם פסולי קהל, ובתרווייהו איכא צד עברה. זה נתחלל ע"י יצירת עברה, וזו נתחללה ע"י ביאת עברה, שפיר מקרי צד השוה. וזה ברור ואין להאריך, ושפיר תרצתי קושיי' התו' ישנים בדבריי הראשונים ס"ב.

ומ"ש מכ"ת: ועוד באתי לעורר וכו', עד הקצירה בי"ט, שאלת חכם חצי תשובה. דאע"ג דניחא לי' למר מה שפסק המיי' [הל' יו"ט פ"ז הל' א'] דחה"מ מד"ס, ובסוגי' דחגיגה [יח, א] דקאמר: וחג האסיף, איזה חג שיש בו אסיפה זה סכות, אילימא בחה"מ מי שרי. דסמך מכ"ת על מ"ש התו' חגיגה [שם] ד"ה חש"מ: דלאו משום דלא משתרי מדאורייתא, אלא דכיון דאקרא סמכינן לי' למיתסר, לא מסתברא להו לר"י ור"ל לאוקי' קרא דשרי בהדיא בהכי. משא"כ כיון דרצה למיליף איזה חג שאתה קורא וקוצר ללמד על תשלומין, אלמא דמדאורייתא אסור. והנה קושיי' מכ"ת מפורשת במגיד משנה פ"א מהי"ט ה"ה ש"כ: [ויש] מי ש"כ' שהטחינה וקצירה אסורי' ד"ת מפני שעושין מהן לימים הרבה, ונתלו בזה בסוגי' הגמ' אע"פ שאינן מוכיחות עכ"ל. ובודאי כוונתו על הסוגי' שהתעורר רפ"מ. ומ"ש הרב המגיד אע"פ שאינן מוכיחי', מי יתן ונדע מה כוונתו. ויעויין במגיד משנה רפ"ז מהי"ט, ש"כ' בהדיא, דסוגי' דפ' אין דורשין מוכיח דחה"מ אסור במלאכה ד"ת. וכ': דאפשר דעת המיי' שיש לו עיקר בדאורייתא מקרבן מוסף ומצו' שמחה. ובאמת לפי דרך המיי' במגין המצו' דכל דבר שאינו מפורש בקרא אפי' הל"מ מקרי מדברי סופרים, כמו שהאריך בזה בשרשי' למגין המצו'. לפ"ז לק"מ, דודאי הנך קראי ללמד על חה"מ שאסור במלאכה אסמכתא הן ולא חשיב דאורייתא, ומ"מ שפיר פריך: אלא בחש"מ חה"מ מי שרי, דודאי אי אפשר שיתיר הכתוב בהדיא מה שאיסורו בעל פה ומסרו

בהם נביאי' ובין שאין קורין בהם, ופרש"י: כתובים. ובגמ' שם [קטז, ב] נחלקו תנאי מ"ט אין קורין בכתובים בשבת: חד אמר כדי שיאמרו בכתבי קדש אין קורין בשטרי הדיוטות לא כ"ש, וחד אמר מפני ביטול בה"מ. ולפי זה הטעם השני א"כ ה"ה בר"ת אין קורין בכתבי קדש, דאף בר"ת ה' מדרש כדכתיב: (לא שבת היום ולא חדש) [לא חודש ולא שבת. מלכים ב ד, כג]. וכן מפורש בירושלמי דומן מדרש בר"ת². ולפ"ז אע"ג שאנו מתפללין פסוקי דזמרה וזמזורים בשבת, מ"מ נוסח תפלה שאני. וכל היכי דאיכא ברירה לומר פסוק א' מן הנביאי' בשבת מוטב שלא לאומרו מן הכתובי'. ומש"ה אנו אומרי' בחול מגדיל שהוא בשירה דתהלים [יח, גא], ובשבת מוטב לומר מגדול³ כפי הפסוק בשירה דשמואל [ב כב, גא].

ועל אודו' המתחסדי' לומר במוסף שבת קדושת כתר, כפי נוסח הספרדים והאר"י⁴. אומר אני, מלבד שאינו נכון לשנות המנהג, הרי הנוסח דידן יש לו עמוד לשעון מספרי' [האזינו פסקא שו], הובא במ"י [ילקוט שמעוני רמז תתקמב] פ' האזינו: כי שם ד' אקרא וכו' [דברים לב, ג]. נמצינו למדים שלא הזכיר משה שמו של הקב"ה אלא אחר כ"א תיבו'. אמר משה וכו', מלאכי השרת אומרים קדוש קדוש קדוש וכו' דיי שאהי' (אחד) [בפחות] משבעה ממה"ש ע"כ. ומצינו בקדושת נקדש ט' תיבו': נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום. וכן בקדושת נעריצך ט' תיבו': נעריצך ונקדישך כסוד שיח שרפי קודש המקדישים שמך בקדש. ואח"כ בשתי הקדושו' י"ב תיבו': ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש. הרי שאנו מזכירין השם אחר כ"א תיבו' כדעת הספרי, משא"כ בקדושת כתר.

גם בענין קריאת שירת הים להש"ץ בקול רם, ג"ל דאין לשנו' מנהג הקדום שהש"ץ ה' אומרו בלחש. וזה בנוי על דעת פסקי התו' בתמורה פ' יש בקרבנות וז"ל יא: דברים שבכתב אי אתה רשאי לומר בע"פ בצבור להוציא י"ח, כגון לקרות בתורה, לכך אנו קורין ק"ש

2. עיין ר"ה טז, ב וברבינו חננאל שם. וכן ויקרא רבה יח, א: ר' שמעון בן חלפתא היה סליק שאיל בשלמיה דר' בכל ירח וירח, ובחידושי הרד"ל שם.
3. עיין קונטרס "עיון תפלה" שבסידור דעת קדושים (רכה, ב) שמביא כעין זה בשם הגר"א ותמה עליו, אמנם לדברי רבינו המחבר אין מקום לתמיהתו. ולעצם הדבר עיין: ברוך שאמר עמ' ריד—רטו ובתולדות הגר"א להר"ל מימון עמ' מז.
4. עיין זוהר ה"ג רמב, ב. תיקוני זוהר לה, ב. זוהר חדש ק, טור ג.

ופ' קרבנו' ויושע וכמה פסוקים בע"פ. והלל שהוא להוציא, לפי שאינו כי אם שבת. וק"ש שהוא מוציא אחרים קורא ציבור בלחש. ועל ידו נהגו כולן. ויש מפרשים: מי כמוך באילים [ד'] ד' ימלך לעולם ועד נהגו לומר כמו כן בלחש. ויש מפרשים שאלו בלחש מפני תרעומת הצדוקין שיאמרו שאין עוד בכל השירה, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו שהוא להוציא אחרים, כיון שאין בו צורך אין לחוש ע"כ. פ"י, דדין דברי' שבכתב א"א רשאי לומר בע"פ, אינו אלא דוקא בציבור ולהוציא רבים י"ח דומי' דקריאת התורה, משא"כ ביחיד מותר לקרות ק"ש ופרשת קרבנו' ויושע ושאר פסוקי' בע"פ. וכן הלל מותר לקרו' הש"ץ בע"פ אפי' בציבור, אע"ג שהוא להוציא רבים י"ח, לפי שאינו אלא שבת. אבל אסור לש"ץ לקרות ק"ש בקול רם להוציא אחרים, גזרה שמא יתפלל בע"פ, לפיכך נהגו הציבור לקרות עם הש"ץ ק"ש בלחש. ומחמת זה נהגו ג"כ בכלל, ר"ל בפרשת קרבנות ויושע ושאר פסוקי', הציבור קורין בלחש עם הש"ץ דומי' דק"ש. ויש מפרשים דהיינו נמי טעמא דהציבור והש"ץ קורין בלחש פסוקי': מי כמוכה וד' ימלך בברכת אמת ויציב, ובברכת אמת ואמונה. וי"א טעם אחר, כדי שלא יאמרו שהנך פסוקי' הם עיקר השירה. ומקשה דלדעת י"א זוראשין אמאי הש"ץ אומר בקול רם: כאמור לעושה אורים גדולים כל"ח, שהוא ג"כ פסוק. ומתרץ: דכיון שאין בו צורך, שאפי' אלו השמיט כאמור לעושה אורי' וכו' יצא ידי ברכת יוצר אור, לא חשיב מוציא רבים י"ח. הרי מבואר דמנהג ותיקין הוא שכל פסוקים שבתפלה, הציבור קורין בלחש עם הש"ץ, דהיינו פ' קרבנו' ופסוקי דזמרה ויושע. וכן מהאי טעמא בברכת יוצר אור, הציבור קורין בלחש עם הש"ץ פסוקי': קדוש קדוש וכו' ברוך כבוד ד' ממקומו, ובברכו' אמת ויציב ואמת ואמונה פסוקי': מי כמוכה וד' ימלך, ואין לשנו' מנהג קדום.

(ובדבר נוסח מלך אביון [פיט למוסף של ר"ה]: בלה או כלה, חדע שבלה זינא העיקר. שהרי הפייטן ייסד מלך עליון על דרך הא"ב, ותראה שהם בדילוג. כי נגד כל מלך עליון אות א', הוא מלך אביון אות ב' דבר והיפוכו. וכן נגד מלך עליון אות ג', ייסד מלך אביון אות ד' וכו'. עד שכנגד מלך עליון אות שי"ן, יסד מלך אביון אות ת'. ונהגו העולם לאמר כל המלך אביון יחד. ומחמת שפת יתר או בזיון מלכי אדמה, אחזו רק המלך אביון הראשון בארבעה ביי"ת בראשי חרוזות, והאחרון בארבעה ת"וין. ומזה נתברר שהנוסח האמתי בלה). ולרוב אהבתך וכו', דש"ת

שבמ"ה